

LEUKEMIE

Komt levensreddend middel er na 25 jaar nu dan?

Het Nijmeegse bedrijf Xenikos denkt een medicijn te hebben dat het leven van leukemiepatiënten kan redden. Na een kwarteeuw is er nu eindelijk het geld voor.

Frank Hermans
Nijmegen

Medisch bioloog Ypke van Oosterhout uit Nijmegen weet het zeker. 'Zijn' medicijn kan jaarlijks wereldwijd 7500 levens van leukemiepatiënten redden. Probleempje: hij weet dit al 25 jaar.

Er zijn zelfs al kankerpatiënten genezen dankzij het elixer dat via Van Oosterhouts bedrijf Xenikos bij wijze van proef 'als laatste redmiddel' is verstrekt. Maar vooralsnog is T-Guard, de merknaam, nog steeds niet op de markt.

Het is het duistere lot dat patiënten met zeldzame ziektes beschoren is. Van Oosterhout: „Er zijn mogelijk wel medicijnen te maken die hun zouden kunnen genezen. Maar omdat er wereldwijd zo'n kleine afzetmarkt is, krijg je vaak door geldgebrek de ontwikkeling niet of maar heel langzaam van de grond.”

Licht

Toch gloort er licht aan de horizon. Twee grote buitenlandse investeerders heeft hij na een kwarteeuw spreuren, testen en praten als Brugman eindelijk bereid gevonden met zijn bedrijf – inmiddels elf man sterk – in zee te gaan. „We hebben nu 30 miljoen bij elkaar, geld dat hard nodig is om te kunnen starten met een proef met tweehonderd patiënten.”

Volgend jaar is het zover. „We gaan testen op patiënten in zowel de Verenigde Staten als Europa. In 2023 weten we dan of ons middel gegarandeerd veilig is en effectief genoeg, de laatste horde. In 2025 kan het dan eindelijk zijn goedgekeurd en grootschalig worden gefabriceerd en toegepast.”

Al in 1995 zette Van Oosterhout de eerste stappen met het toen nog ex-

perimentele medicijn. „Het basisidee voor wat we later T-Guard zijn gaan noemen, lag er toen al in het Radboudziekenhuis. Voor mijn promotieonderzoek mocht ik het met ondersteuning van de afdeling Bloedziekten verder ontwikkelen.”

Een paar jaar later werd het getest op apen, toen op zeven 'uitbehandelde' patiënten. De proef verliep voor een van hen, Nijmegenaar Jan-Willem de Hoop, succesvol. „Hij leeft nog dankzij dat middel.” In 2012 kregen twintig patiënten het verder verbeterde medicijn. „Van hen genas de helft, boven verwachting veel.”

Vol

Van Oosterhout besloot er vol voor te gaan. Hij richtte een bedrijf op voor het testen van het medicijn en het uitzoeken van de talloze regels die daarbij gevolgd moeten worden. Nog een belangrijke opdracht: het binnenhalen van financiële partners. „Want zo'n medicijn ontwikkelen kan je onmogelijk in je uppie.” Samenwerking met het Radboudumc lijkt logisch. „Maar ziekenhuizen mogen geen commerciële activiteiten ontwikkelen.”

Xenikos heeft de handen ineengeslagen met eerst een Belgische, daarna een Spaanse onderneming gespecialiseerd in medicijnontwikkeling en met bloedtransfusiedienst Sanquin. „Ook kregen we steun van Oost NL, subsidieverlener voor innovaties die ten goede kunnen komen aan de economie en van private investeerders die hun geld in maatschappelijk relevante projecten wilden beleggen.”

Wanhopig

Hij is wel eens wanhopig geweest. „Dat ik me afvroeg: kan ik dit mijn gezin wel aandoen? Dat ik dag en nacht werk, terwijl ik niet zeker weet of het ooit gaat lukken?” Maar hij

▲ Ypke van Oosterhout op zijn kantoor in Nijmegen bij een schilderij met het Paard van Troje, een verwijzing naar hoe het medicijn dat hij ontwikkelt te werk gaat. FOTO GERARD VER-SCHOOTEN

weet ook dat als het project T-Guard eenmaal geslaagd is, hij met veel voldoening terug kan kijken. „Het gaat mij er niet om dat ik er veel geld mee ga verdienen. Ik verwacht dat niet. Maar levens redden, zoals dat bij Jan Willem de Hoop gelukt is, dat is voor mij de mooiste beloning.”

Het Nijmeegse bedrijf Xenikos – vertaald: 'ten goede komen aan een vreemde' – werkt aan een medicijn dat levensreddend kan zijn voor pa-

tiënten met leukemie die na een stamceltransplantatie een hevige afweerreactie hebben ontwikkeld. Bij een stamceltherapie worden nieuwe bloedcellen van een donor toegediend die verwant zijn aan het eigen bloed. De kankercellen in het bloed zijn, als het goed is, grotendeels gedeerd voor de transplantatie en worden voor de rest door de nieuwe bloedcellen kapotgemaakt. Bij 15.000 van de 30.000 transplantaties per jaar

in de Verenigde Staten en Europa gaat dit meteen goed. De overige 15.000 krijgen een afstotingsreactie die bij de helft met bestaande medicijnen is te onderdrukken. De overige 7500 kunnen baat hebben bij T-Guard, de 'magic bullets' die Xenikos op de markt hoopt te brengen. „Het is een gifstofje dat we na een slimme eiwitkoppeling als een paard van Troje de overmatig reagerende afweercellen binnenloodsen om van

binnenuit deze cel te vernietigen. Zo kan de patiënt alsnog genezen.”

De wonderen zijn de wereld nog niet uit. Als iemand dat kan weten, is het wel voormalig leukemiepatiënt Jan Willem de Hoop, 52 jaar inmiddels. Daar heeft het wondermiddel van onderzoeker Ypke van Oosterhout alles mee te maken. „Van de zeven uitbehandelde patiënten was ik de enige bij wie het destijds aansloeg. Ik kan rustig stellen dat ik zonder dat toen nog experimentele medicijn niet meer in leven zou zijn geweest.”

Uitzichtloos

Maar het is maar een klein deel van de bizarre ontsnappingsroute die de vloerenlegger uit Waalwijk volgde. „Eigenlijk was mijn situatie uitzichtloos. Doordat ik vrij zeldzaam bloed heb, was er in de hele wereld geen stamceldonor voor mij te vinden. Mijn enige uitweg was nog mijn dochter Jaël, die in 2000 werd geboren. Bij haar geboorte werd bloed uit haar navelstreng gehaald. Ze bleek de perfecte match voor mij voor een stamceltransplantatie.”

Dat is tot op heden uniek in de hele wereld. „Gewoonlijk matchen vader en kind niet. Het is absurd toeval dat het bloed van mijn vrouw, doorgegeven aan haar dochter, ook aansloeg bij mij. Zelfs mijn hematoloog zei dat hij niet in voorzienigheid geloofde, maar dat het bij mij niet anders kon dan dat mijn vrouw en ik voor elkaar waren voorbestemd.”

Navelstreng

Ook de navelstreng van zijn dochter bleek uitzonderlijk. „Zo dik dat er meer dan genoeg stamcellen uit te halen waren. Ook dat is eigenlijk te gek voor woorden.”

Toen na de stamceltransplantatie toch ernstige afstotingsverschijnselen optraden en De Hoop voor de tweede keer stervende was op de intensive care, bracht het middel van onderzoeker Ypke van Oosterhout alsnog redding. De Hoop is een gelovig mens geworden van al die engeltjes op zijn schouder. „Ik ben ook nog eens op mijn hoofd gevallen vanaf een steiger van 8 meter. Er moet een schepper zijn, anders was ik er allang niet meer geweest.”

Babyzwijntjes achtervolgen auto voor voedsel

Toeristen hebben de lusten, inwoners van de Veluwe hebben de lasten. Want de problemen door het voeren van wilde zwijnen ontstaan pas als vakantie-gangers weg zijn uit het bos. „Dieren maken geen onderscheid tussen stapvoets rijden en normale snelheid.”

Jaap Selles
Staverden

Schooiend staan vier biggetjes naast een witte auto op de Staverdenseweg. Ze krijsen. Rijdt de auto een stukje verder, dan rennen de varkentjes 'roepend' mee. Zo gaat het tientallen meters lang in de buurt van landgoed Staverden en de kapel. Als de auto een kruispunt oversteekt, volgen de zwijntjes klakkeloos.

„Dit is precies waar we bang voor zijn”, zegt Gijs van Aardenne, voorzitter van de Stichting Wildaanrijdingen Nederland (SWN). Met verbazing kijkt hij naar de video, die als een lopend vuurtje rond gaat op internet. „Hier zie je wat het voeren vanuit auto's met het gedrag van zwijnen doet. Ze lopen gewoon achter een auto aan het kruispunt op.”

De video duikt begin deze week op, kort na de oproep dat bezoekers van de Veluwe wilde zwijnen niet moeten voeren. Het is gevaarlijk voor mens en dier, waarschuwen gemeenten, natuurorganisaties en recreatieondernemers nu de Veluwe voller dan ooit zit met toeristen. Door het voeren wordt het wild tam, maar de zwijnen blijven onvoorspelbaar naar mensen toe. Ook zoeken ze nadrukkelijker wegen op, omdat de varkens auto's associëren met eten.

Het gevaarlijkste tijdstip is na de schemertijd, vertelt Van Aardenne. „De toeristen die stapvoets rijden, maken plaats voor bestemmingsverkeer dat op normale snelheid rijdt. Zwijnen maken dat onderscheid niet. Zij lopen ook dan de weg op, omdat ze denken dat er een auto met voer aankomt. Dat maakt het probleem alleen maar groter,

want in het donker ontwijken kan bijna niet.”

Per jaar worden tussen de vier- en zeshonderd wilde zwijnen aangereden op de Veluwe. „Het voeren speelt daarin een rol, maar welk aandeel is onmogelijk te achterhalen”, zegt de SWN-voorzitter. „Dit jaar zitten we al op driehonderd aanrijdingen, terwijl de periode waarin het wild gaat trekken voor voedsel nog moet beginnen. Het wordt een rijk jaar, zoals wij dat noemen.”

Kogel

Als de tamme zwijnen een gevaar worden voor de veiligheid op de weg, volgt de kogel. De vier biggen uit de video bij Staverden zijn dezelfde avond nog afgeschoten, vertellen ingewijden oft the record. „Als het misgaat, krijgt de natuur de schuld. Dat is niet terecht”, zei ecoloog Hugh Jansman laatst.

Van Aardenne: „Het voeren is in de afgelopen jaren min of meer gedoogd. Het is strafbaar, maar ingeprezen werd alleen op plekken waar het te erg werd, zoals bij Radio Kootwijk.”

Hoeveel tam geworden zwijnen zijn afgeschoten, is volgens Van Aardenne onmogelijk na te gaan. Het doden van beesten na een 'calamiteit' is een taak van SWN. Zover komt het lang niet altijd, merkt de voorzitter. „Meestal worden terreinbeheerders en jagers als eerste op de hoogte gebracht van een gevaarlijke situatie en zorgen ze zelf voor het afschot. De aantallen worden vaak weggeschreven als 'beheer'.”

„Een gevoerd zwijn betekent een geschoten zwijn”, zegt ecoloog Jansman. Maar hij benadrukt dat hierover niet te dramatisch moet worden gedaan. Jaarlijks worden – vooral in juli en augustus – op de Veluwe duizenden wilde zwijnen afgeschoten, omdat er te veel wild in het gebied leeft en dat later in het jaar voor overlast zorgt. Jansman: „Zo'n 70 procent van de zwijnen wordt afgeschoten voor beheer. Dit versnelt het proces voor individuen.”

Nazmiye Oral in 'Zomergasten': Ik zie het als één grote toneelvoorstelling'

Actrice, schrijfster en Gelderlander-columniste Nazmiye Oral uit Arnhem zit morgen in

'Zomergasten' van de VPRO. Ze bereidt zich nauwgezet voor op drie uur tv. „Dit is wel echt zo'n bucketlist-ting.”

Rob Berends
Arnhem

Twee keer eerder al was Nazmiye Oral gevraagd voor *Zomergasten*. Twee keer kwam het er nog niet van. Maar bij de derde keer wel. Morgen is zij de gast in het interviewprogramma dat sinds 1988 op de Nederlandse tv is. „Eerder was ik er nog niet klaar voor. Het is nogal wat, je moet echt iets te vertellen hebben. Ik voelde toen dat ik nog net tekortkwam. En ik voel dat ik er nu klaar voor ben. Ik heb de rijpheid, het gewicht om het te gaan doen.”

Veel mensen fantaseren erover wat ze zouden laten zien als ze in

'Zomergasten' zouden zitten. Deed u dat ook?

„Nee, ik geloof in de stroom van de dingen. Dat het vandaag anders is dan gisteren en twee jaar geleden. Ik geloof dat je intelligenter wordt met de dag, de maand, het jaar. Ik zou nu andere dingen kiezen dan vorig jaar. Dus zo kijk ik er niet naar.”

Waar moet uw 'Zomergasten' over gaan?

„Wij leven in kampen in Nederland. Links of rechts. Voor of tegen vluchtelingen. Goed of slecht. Ben je woke of een slummerende niet wakker racist? Ben je Nederlander of niet? Ben ik een Turk die zweert bij de traditie of ben ik een

verrader van de Turkse traditie? Allemaal kampen. Voor mij is belangrijk: hoe maak ik echt de connectie met anderen, zonder mijzelf te verloochenen? Wie ben ik echt en wat is van buitenaf op me afgevuurd? Hoe zorg ik ervoor dat ik niet misleid word om in mijn medemens een vijand te zien? Ik wil laten zien hoe belangrijk het is dat je als mens autonoom bent.”

Als je je tekst goed kent, kan het gesprek beginnen

—Nazmiye Oral

Bent u zich al maanden aan het voorbereiden op deze avond?

„Ja, zeker. Ik praat er veel over met mijn goede vriend Pieter Hilhorst, een heel intelligente man. Dan zoomen we en interviewt hij mij. Ik heb Janine Abbring, de presentatrice, ook al gezien. Om even te kijken of we elkaar wel liggen. Met mijn coach uit Turkije bereid ik me ook voor. Dan focussen we op ontspanning, op liefdevol aanwezig zijn. Ik wil een echt transparent, intiem gesprek voeren.”

Bent u ook lang bezig geweest fragmenten uit te zoeken?

„Met de geweldige redacteurs bespreek ik waar ik het over wil hebben. Ze zijn vaak naar Arnhem

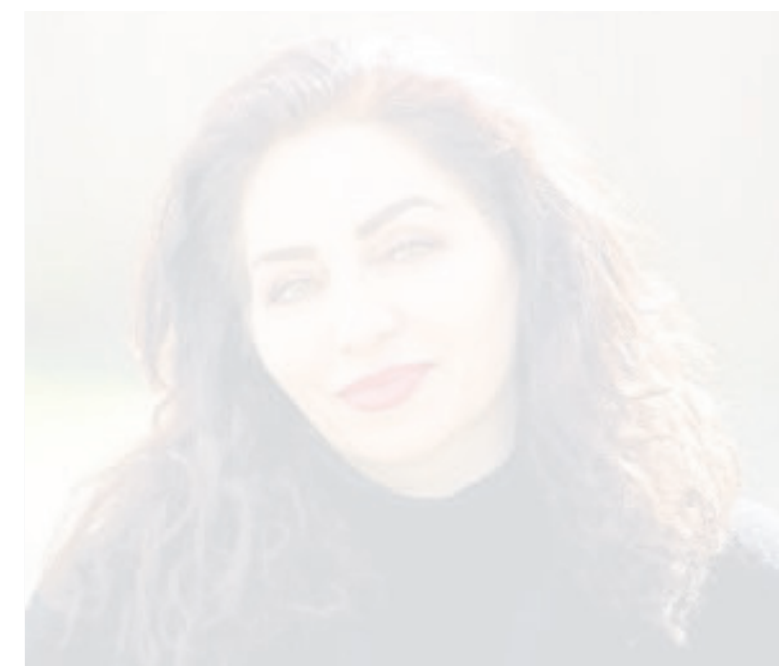
gekomen om het erover te hebben. Inhoud en beeld moeten bij elkaar passen. Ik zie het als één grote voorstelling, als een toneelstuk. En dan moet je repeteren, repeteren, repeteren. Als ik daar zit, kan ik me niet permitteren nog na te denken over wat ik wil zeggen. Als je je tekst goed kent, kun je die vergeten en kan het gesprek beginnen.”

Staat uw leven deze week helemaal in het teken van 'Zomergasten'?

„Ja, mijn dochter is deze week mijn PA, mijn personal assistent. Ze helpt me met alle mailtjes, berichten, regelt dingen voor mij. Ik moet naar de kapper, een jurk uit-

zoeken. Ik werd geappt door de mensen van Minouche en Rune, een juwelier in Arnhem die ik ken. 'We zagen dat je in *Zomergasten* zit, wil je iets moois van ons lenen?' Dus ik zat daar gisteren, als een soort Cinderella, haha. Ik wil ook graag dat mijn moeder gaat kijken. Die kijkt normaal niet naar de Nederlandse tv en als er een film van mij op tv is, heb ik het daar niet over met haar. Maar nu wel. Ik heb haar burens opgetrommeld, zodat ze samen kijken.”

Wanneer is de avond geslaagd? „Als ik lol gehad heb, een echt gesprek met Janine heb gevoerd en de kijker geraakt is.”

▲ Nazmiye Oral FOTO RAPHAËL DRENT

Boete van 1000 euro voor dodelijk verkeersongeval

VARSSEVELD Een 73-jarige man uit Varsseveld is gisteren door de rechtbank in Zutphen veroordeeld voor het veroorzaken van een dodelijk verkeersongeval in zijn woonplaats. Hij moet 1000 euro boete betalen en krijgt een voorwaardelijke rijtoetsing van twee maanden met een proeftijd van drie jaar. De man gaf in september vorig jaar met zijn auto in de bebouwde kom van Varsseveld geen voorrang aan een fietsster die van rechts kwam. Een botsing volgde. De man zag de vrouw pas toen hij daarna uitstapte. Volgens de rechter had de man zijn aandacht onvoldoende bij het verkeer. De fietsster overleed in het ziekenhuis aan haar verwondingen.